

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym

Zarząd Główny

Sprawni w prawie

Biuletyn nr 2

Informacje prawne dotyczące funkcjonowania

Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób

z Upośledzeniem Umysłowym

Warszawa 2009

WSTĘP

Poniższy biuletyn stanowi zbiór informacji prawnych sporządzonych na potrzeby funkcjonowania Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym i dotyczy istotnych problemów związanych z działalnością Stowarzyszenia.

Spis informacji prawnych zamieszczonych w biuletynie:

1. Informacja prawna w sprawie renty socjalnej
2. Informacja prawna w sprawie Kół terenowych Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym posiadających osobowość prawną oraz nieodpłatnej działalności pożytku publicznego
3. Informacja prawna w sprawie pobierania odpłatności przez Koła terenowe Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym
4. Nieodpłatna działalność pożytku publicznego a pobieranie odpłatności z tytułu innych ustaw.

Informacja prawna w sprawie renty socjalnej

Renta socjalna została wprowadzona do ustawodawstwa polskiego na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r. *o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu*¹. Art. 1 pkt 19) tejże ustawy dodał do nieobowiązującej już ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. *o pomocy społecznej*² art. 27a o następującej treści:

Art. 27a.

1. *Renta socjalna przysługuje osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia, niezależnie od dochodu, z zastrzeżeniem ust. 5.*
2. *Prawo do renty socjalnej przysługuje również osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej lub w szkole wyższej, przed ukończeniem 25 roku życia, a także w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej, niezależnie od dochodu, z zastrzeżeniem ust. 5.*
3. *Renta socjalna wynosi 250 zł miesięcznie. Kwota ta podlega waloryzacji zgodnie z zasadami określonymi w art. 35a.*
4. *Osobie, o której mowa w ust. 1 i 2, posiadającej równocześnie uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, przysługuje tylko jedno świadczenie - wybrane przez tę osobę lub korzystniejsze.*
5. *Osobie, o której mowa w ust. 1 i 2 nie przysługuje renta socjalna za miesiąc, w którym osiągnęła wynagrodzenie z tytułu pracy przekraczające wysokość renty socjalnej.*
6. *Decyzja o przyznaniu renty socjalnej nie wymaga przeprowadzenia wywiadu rodzinnego (środowiskowego).*

Przepis ten był kilkakrotnie nowelizowany:

- art. 4 pkt 6) ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. *o zmianie ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz o zmianie niektórych ustaw*³ zmienił art. 27a ust. 4 – „*Osobie, o której mowa w ust. 1 i 2, posiadającej równocześnie uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia*

¹ Dz.U. z 1996 r., Nr 100, poz. 459 z późn. zm.

² Dz. U. z 1990 r., Nr 87, poz. 506 z późn. zm. Ustawa ta już nie obowiązuje zastąpiona z dniem 1 maja 2004 r. ustawą z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz.U. z 2004 r., Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).

³ Dz.U. z 1996 r., Nr 147, poz. 687.

społecznego, z **wylączeniem renty rodzinnej**, przysługuje tylko jedno świadczenie - wybrane przez tę osobę lub korzystniejsze” – powyższa zmiana wyłączyła z zakresu świadczeń z ubezpieczeń społecznych ograniczających możliwość pobierania renty socjalnej, rentę rodzinną – renta rodzinna jest świadczeniem, na które nie ma wpływu jakakolwiek działalność zawodowa osoby pobierającej rentę socjalną, w związku z powyższym nie powinna ograniczać możliwości pobierania renty socjalnej, która z założenia jest rekompensatą faktu niemożności podjęcia zatrudnienia przez osobę uprawnioną do renty socjalnej.

- art. 3 pkt 6) ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o zasiłkach rodzinnych i pielęgnacyjnych oraz o zmianie innych ustaw⁴ zmienił art. 27a ust. 1 – „Renta socjalna przysługuje osobie **pełnoletniej** całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia, niezależnie od dochodu, z zastrzeżeniem ust. 5” – powyższa zmiana miała za zadanie doprecyzowanie faktu, iż renta socjalna przysługuje tylko i wyłącznie osobie pełnoletniej, wynika to z tego, iż co do zasady tylko osoby pełnoletnie mogą podjąć zatrudnienie⁵;
- art. 1 pkt 3) ustawy z dnia 8 października 1999 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej i ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych⁶ zmienił ustępy 4 i 5:

ust. 4 „Osobie, o której mowa w ust. 1 i 2, posiadającej równocześnie uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia społecznego otrzymującej **rentę lub emeryturę**, z wylączeniem renty rodzinnej, przysługuje tylko jedno świadczenie – wybrane przez tę osobę lub korzystniejsze” – powyższa zmiana miała na celu doprecyzowanie o jakiego rodzaju świadczenia z ubezpieczenia społecznego chodzi, przy czym z takiego brzmienia zapisu wynika, iż chodziło o osobę faktycznie pobierającą rentę (rentę z tytułu niezdolności do pracy) lub emeryturę;

ust. 5 „Osobie, o której mowa w ust. 1 i 2, nie przysługuje renta socjalna za miesiąc, w którym osiągnęła wynagrodzenie z tytułu pracy **lub dochód z działalności gospodarczej przekraczające wysokość renty socjalnej**” – powyższa zmiana zwiększyła liczbę osób, którym zostało ograniczone prawo do pobierania renty socjalnej. Zmiana ta została podyktowana tym, iż wiele osób otrzymuje swoje wynagrodzenie nie tylko z tytułu

⁴ Dz.U. z 1997 r., Nr 93, poz. 569.

⁵ Art. 22 § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 1998 r., Nr 21, poz. 94 z późn. zm.) stanowi, iż „Pracownikiem może być osoba, która ukończyła 18 lat. Na warunkach określonych w dziale dziewiątym pracownikiem może być również osoba, która nie ukończyła 18 lat”. Dział dziewiąty Kodeksu pracy stanowi o zatrudnianiu młodocianych, tj. osób, które ukończyły 16 lat, ale nie przekroczyły 18 lat (art. 190 § 1).

⁶ Dz.U. z 1999 r., Nr 90, poz. 1001.

wykonywanej pracy, ale również z prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej; brak tego zapisu można byłoby potraktować jako dyskryminujący osoby posiadające dochód tylko i wyłącznie z tytułu zatrudnienia;

- art. 1 pkt 14) ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. *o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych ustaw*⁷ nadał nowe brzmienie ustępom 4 i 5:

ust. 4 „*Osobie, o której mowa w ust. 1 i 2, uprawnionej do renty lub emerytury, z wyłączeniem renty rodzinnej, renta socjalna nie przysługuje*” – powyższą zmianę ustawodawca potraktował jako zmianę o charakterze porządkującym i ujednocającym niektóre dotychczasowe zapisy ustawy, jednakże należy mieć na uwadze fakt, iż powyższa zmiana teoretycznie zwiększyła grono osób, którym renta socjalna nie przysługuje, ponieważ może istnieć rozbieżność pomiędzy „otrzymywaniem renty lub emerytury” a „byciem uprawnionym do renty lub emerytury”, w szczególności może istnieć rozbieżność w czasie od momentu „bycia uprawnionym do renty lub emerytury” do „otrzymania renty lub emerytury”;

ust. 5 „*Osoba, o której mowa w ust. 1 i 2, traci prawo do renty socjalnej za miesiąc, w którym osiągnęła dochód z tytułu pracy lub działalności gospodarczej przekraczający wysokość renty*” – powyższa zmiana jest podobna do zmiany powyższej, czyli polega na ograniczeniu prawa do pobierania renty socjalnej, a nie samego faktu pobrania renty socjalnej;

- art. 7 ustawy z dnia 23 sierpnia 2001 r. *o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego, ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw*⁸ zmienił art. 27a ust. 2 – „*Prawo do renty socjalnej przysługuje również osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej, **ponadgimnazjalnej** lub w szkole wyższej, przed ukończeniem 25 roku życia, a także w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej, niezależnie od dochodu, z zastrzeżeniem ust. 5*” – powyższa zmiana jest podyktowana zmianą w systemie oświaty;

Z dniem 1 października 2003 roku zaczęły obowiązywać nowe przepisy prawne dotyczące rent socjalnych. Jest to spowodowane wejściem w życie ustawy z dnia 27 czerwca 2003 roku *o rencie socjalnej*⁹. Art. 18 tejże ustawy uchylił art. 27a ustawy *o pomocy społecznej*. Z chwilą odrębnego uregulowania tej kwestii renta socjalna przestała być świadczeniem z zakresu

⁷ Dz.U. z 2001 r., Nr 72, poz. 748

⁸ Dz.U. z 2001 r., Nr 111, poz. 1194 z późn. zm.

⁹ Dz. U. z 2003 r. Nr 135, poz. 1268 z późn. zm.

pomocy społecznej, stała się świadczeniem rentowym finansowanym z budżetu państwa dla osób niepełnosprawnych od dzieciństwa¹⁰. Renta socjalna jest świadczeniem o charakterze obligatoryjnym, ciągłym i jej zadaniem jest kompensowanie braku możliwości nabycia uprawnień do świadczeń z systemu ubezpieczenia społecznego, ze względu na całkowitą niezdolność do pracy powstałą przed wejściem na rynek pracy,¹¹.

Świadczenia rentowe są świadczeniami w ramach ubezpieczenia rentowego. Przedmiotem ochrony w ramach ubezpieczenia rentowego są sytuacje trwałej lub długotrwałej (okresowej) niezdolności do pracy wynikające z tzw. ogólnego stanu zdrowia¹² albo z wypadku w drodze do pracy lub z pracy oraz utrata żywiciela¹³. Ubezpieczenie rentowe zapewnia ochronę ubezpieczonym i ich rodzinom w razie określonych skutków takich zdarzeń, jak: choroba, kalectwo i śmierć. Skutkami tymi (ryzykami) są:

- trwała lub długotrwała (okresowa) niezdolność do pracy,
- utrata żywiciela,
- koszty związane ze śmiercią ubezpieczonego lub członka jego rodziny.

W związku z powyższym do świadczeń rentowych zalicza się:

- rentę z tytułu niezdolności do pracy (renta stała, renta okresowa, renta szkoleniowa),
- rentę rodzinną,
- zasiłek pogrzebowy.

Ponadto świadczenia te mogą być uzupełnione dodatkiem pielęgnacyjnym oraz dodatkiem dla sierot zupełnych¹⁴.

Ubezpieczonym, zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. *o systemie ubezpieczeń społecznych*¹⁵, jest osoba fizyczna podlegająca chociaż jednemu z ubezpieczeń społecznych (ubezpieczenie emerytalne, ubezpieczenie rentowe, ubezpieczenie chorobowe, ubezpieczenie wypadkowe). W tym przypadku chodzi o ubezpieczenie rentowe.

¹⁰ *Uzasadnienie do projektu ustawy o rencie socjalnej wraz z projektem podstawowego aktu wykonawczego*, Druk nr 1391 z dnia 12 lutego 2003r., str. 20. Potwierdzone również w wyroku Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z 28 marca 2006 r., I UK 198/05, Prawo Pracy, 2006 r., Nr 7-8, str. 49.

¹¹ *Uzasadnienie...*, *op. cit.*, str. 20.

¹² Niezdolnością do pracy z tzw. ogólnego stanu zdrowia jest niezdolność do pracy spowodowana albo chorobą samoistną, albo zadziałaniem przyczyny zewnętrznej na ubezpieczonego w okolicznościach ze sfery spraw prywatnych.

¹³ Tak m.in. I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2007, str. 279.

¹⁴ *Ibidem*, str. 280.

¹⁵ tekst jedn. Dz.U. z 2007 r., Nr 11, poz. 74 z późn. zm.

Ubezpieczenie społeczne chroni wszystkie osoby żyjące z własnej pracy. Ustawa *o systemie ubezpieczeń społecznych* powiązała **obowiązek ubezpieczenia społecznego** z faktem posiadania **jakichkolwiek źródeł dochodu**¹⁶. Obowiązkiem ubezpieczenia emerytalnego i rentowego objęte zostały wszystkie osoby wymienione w art. 6 ust. 1 ust. 2 ustawy *o systemie ubezpieczeń społecznych*. Jednakże najważniejsze jest posiadanie jakiegokolwiek źródła dochodu, ponieważ ich posiadanie jest tytułem ubezpieczenia – kto posiada dane źródło dochodu określa art. 8 powyższej ustawy. **W żadnym z przywołanych przepisów nie mówi się o osobach pobierających rentę socjalną. Z powyższego wynika, iż rencista socjalny nie został objęty ubezpieczeniem społecznym, a renta socjalna nie stanowi przychodu uprawniającego do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym.** Dlatego też, należy domniemywać, że renta socjalna, po uregulowaniu jej w odrębnym akcie prawnym, stała się świadczeniem *quasi-rentowym*.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- przed ukończeniem osiemnastego roku życia;
- w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem dwudziestego piątego roku życia;
- w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Na podstawie starych przepisów regulujących rentę socjalną Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że prawo do renty socjalnej „*przysługuje osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia, niezależnie od tego, czy całkowita niezdolność do pracy z powodu tego inwalidztwa powstała przed ukończeniem, czy po ukończeniu 18 roku życia*”¹⁷. Stanowisko to zostało potwierdzone w uchwale Składu Siedmiu Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 listopada 1998 r.¹⁸ Na tle przepisów nowej ustawy takie stanowisko zostało potwierdzone przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku¹⁹ oraz w uchwale Sądu Najwyższego, który stwierdził, iż „*całkowita niezdolność do pracy jako*

¹⁶ I. Jędrasik-Jankowska, *op. cit.*, str. 77.

¹⁷ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 sierpnia 1997 r. I SA 498/97, ONSA 1998 r., Nr 2, poz. 67, BIP 1998 r., Nr 3, str. 7.

¹⁸ Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 listopada 1998 r., OPS 12/98, ONSA 1999 r., Nr 1, poz. 11.

¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 15 grudnia 2004 r., III AUa 903/04, OSA 2005 r., Nr 8, poz. 21.

*przesłanka prawa do renty socjalnej może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 pkt. 1-3 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej*²⁰.

Ustalenia całkowitej niezdolności do pracy dokonuje się na mocy orzeczenia lekarza-orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zgodnie z zasadami i w trybie określonym w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 roku *o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*²¹. Osoba, która występuje z wnioskiem o ustalenie prawa do renty socjalnej jest zobowiązana poddać się badaniom lekarskim oraz, na wniosek lekarza-orzecznika, badaniom psychologicznym jeśli są one niezbędne. Za osobę całkowicie niezdolną do pracy uznaje się osobę, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. W orzeczeniu lekarz-orzecznik ZUS dokonuje zatem m.in. oceny niezdolności do pracy, jej stopnia, ustalenia daty jej powstania oraz trwałości lub przewidywanego okresu niezdolności do pracy, jak również związku przyczynowego niezdolności do pracy z określonymi okolicznościami. Orzeczenie takie stanowi podstawę do wydania decyzji w przedmiocie prawa do renty socjalnej:

- przyznającej prawo do świadczenia (na okres wskazany w orzeczeniu lub na stałe, gdy całkowita niezdolność do pracy ma charakter trwały), jeżeli lekarz-orzecznik ZUS stwierdzi całkowitą niezdolność do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu powstałego w którymś ze wskazanych powyżej okresów i spełnione zostaną pozostałe warunki ustawowe,
- odmawiającej lub wstrzymującej prawo do świadczenia (gdy świadczenie uprzednio podlegało wypłacie), jeżeli lekarz-orzecznik ZUS nie stwierdzi całkowitej niezdolności do pracy lub, gdy stwierdzi, że całkowita niezdolność do pracy pozostaje bez związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym, w którymś z ww. okresów.

Należy jednakże zwrócić uwagę, iż orzeczenie całkowitej niezdolności do pracy na potrzeby uzyskania prawa do renty socjalnej, nie wyklucza podjęcia zatrudnienia przez osoby posiadające ustalone prawo do tejże renty. Inaczej za bezcelowe należałoby uznać zapisy ustawy *o rencie socjalnej* stanowiące o zawieszaniu prawa do renty socjalnej w przypadku osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, czyli *de facto* zatrudnienia. Jednocześnie możliwość podjęcia zatrudnienia przez osoby pobierające rentę socjalną wynika z art. 13 ust. 4 ustawy *o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń*

²⁰ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 15 marca 2006 r., II UZP 4/2006, OSNAPiUS 2006 r., Nr 21-22, poz. 334, str. 933.

²¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 z późn. zm.

Spolecznych, który stanowi, iż „zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy” w związku z art. 4 ust. 5 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych²², który stanowi, iż „zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności osoby, o której mowa w ust. 1 lub 2, nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, w przypadku uzyskania pozytywnej opinii Państwowej Inspekcji Pracy o przystosowaniu przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej”. Z powyższego wynika, iż osoba posiadająca ustalone prawo do renty socjalnej może pracować zarówno na otwartym rynku pracy, jak i w warunkach pracy chronionej.

Niezdolność do pracy a niezdolność do samodzielnej egzystencji

Od pojęcia całkowitej niezdolności do pracy należy odróżnić pojęcie niezdolności do samodzielnej egzystencji. Niezdolność do samodzielnej egzystencji orzeka się „w przypadku stwierdzenia naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych” (art. 13 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Zgodnie z orzecznictwem „niezdolna do samodzielnej egzystencji jest zarówno osoba, która ze względu na naruszenie sprawności organizmu wymaga stałej lub długotrwałej opieki innej osoby, jak i osoba, która ze względu na naruszenie sprawności organizmu wymaga stałej lub długotrwałej pomocy innej osoby”²³, natomiast „do czynności zabezpieczających samodzielną egzystencję człowieka nie należą wyłącznie tzw. czynności samoobsługi, jak mycie się, ubieranie, samodzielne jedzenie posiłków, ale również nabywanie żywności, przyniesienie jej do domu, ogrzewanie mieszkania, przynoszenie w tym celu wiader z węglem, podstawowe prace porządkowe nie wymagające wysiłku fizycznego i prac na wysokości”²⁴. W piśmiennictwie oraz orzecznictwie poświęconym powyższym kwestiom nie można odnaleźć definicji „zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych”, o których mowa w art. 13 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jako pomoc może tu posłużyć orzecznictwo dotyczące przestępstwa niealimentacji, którego istota polega na uporczywym uchylaniu się od realizacji obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby, przez co naraża się

²² Dz.U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 ze zm.

²³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 listopada 1998, III AUa 1035/98, Prawo Pracy 1999 r., nr 11, poz. 44.

²⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 kwietnia 2000 r., III AUa 190/00, OSA 2001 r., nr 12, poz. 44.

ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych²⁵. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego „zaspokojenie podstawowych potrzeb oznacza dostarczenie środków materialnych koniecznych nie tylko do utrzymania, ale również do uzyskania niezbędnego wykształcenia i korzystania z dóbr kulturalnych. Zakres podstawowych potrzeb życiowych nie jest pojęciem stałym i niezmiennym, lecz zależy od konkretnych warunków społeczno-ekonomicznych i stanu świadomości społecznej na danym etapie rozwoju społeczeństwa. Im wyższy jest stopień tego rozwoju oraz przeciętny poziom życia obywateli, tym większe i bardziej różnorodne są potrzeby uznawane powszechnie za podstawowe. W szczególności staje się niezbędne nie tylko zabezpieczenie każdemu człowiekowi minimum egzystencji w postaci środków przeznaczonych na jego utrzymanie: żywności, odzieży, mieszkania itp., ale również – odpowiednio do wieku – zapewnienie mu niezbędnego wykształcenia i przygotowania zawodowego, a także możliwości korzystania z dóbr kulturalnych. Zaspokojenie takich potrzeb wyższego rzędu (...) jest w rozwiniętym społeczeństwie istotnym elementem procesu wychowawczego, rozumianego jako kształtowanie osobowości, charakteru i postawy obywatelskiej oraz przygotowanie do samodzielnego życia”²⁶.

Z dniem 1 listopada 2005 r. zaczęły obowiązywać przepisy ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych²⁷, które wprowadziły zasadę, iż niezdolność do pracy będzie orzekana na okres nie dłuższy niż 5 lat, chyba że według wiedzy medycznej nie będzie rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem tego okresu, wówczas niezdolność do pracy będzie orzekana na okres dłuższy niż 5 lat.

Wymiar niezdolności do pracy skutkuje:

- **stałą rentą socjalną**, w przypadku, gdy całkowita niezdolność do pracy jest trwała;
- **okresową rentą socjalną**, w przypadku, gdy całkowita niezdolność do pracy jest okresowa – przysługuje ona przez okres, jaki jest wskazany w decyzji jednostki organizacyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego²⁸, przy ocenie niezdolności do pracy określonej w przepisach powyższej ustawy nie można pomijać stopnia niepełnosprawności ubezpieczonego

²⁵ T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006.

²⁶ Uchwała Pełnego Składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976 r., nr 7-8, poz. 86.

²⁷ Dz.U. z 2005 r., Nr 169, poz. 1412.

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 11 lutego 2005 r., I UK 177/04, OSNPUSiSP 2005 r., nr 18, poz. 290).

ustalonego na podstawie przepisów prawnych ustawy *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*. Jednakże należy mieć na uwadze, iż „orzekanie niepełnosprawności, nawet znacznego stopnia, nie oznacza, że organy rentowe muszą w stosunku do takiej osoby orzekać automatycznie także niezdolność do pracy”²⁹, a co więcej „orzeczenie stwierdzające znaczny stopień niepełnosprawności nie jest równoznaczne z orzeczeniem lekarza orzeczenia organu rentowego o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji”³⁰.

Wymiar renty socjalnej

Przepisy ustawy *o rencie socjalnej* ustaliły **wymiar renty socjalnej** w wysokości **84% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy**, która jest określana na podstawie przepisów ustawy *o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*³¹. Jednocześnie zasady oraz tryb waloryzacji renty socjalnej zostały określone na podstawie przepisów powyższej ustawy, a waloryzacji dokonuje jednostka organizacyjna Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub organ emerytalno-rentowy, czyli organ wypłacający rentę rodzinną inny niż Zakład Ubezpieczeń Społecznych (art. 3 pkt 2 ustawy *o rencie socjalnej*).

Od 1 marca 2009 r. wysokość renty socjalnej wynosi **567,08 zł**. Kwota renty socjalnej podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Z kwoty świadczenia, oprócz zaliczki na podatek dochodowy, potrąca się również składkę na ubezpieczenie zdrowotne, a osoby pobierające rentę socjalną podlegają obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego w Narodowym Funduszu Zdrowia³². Z kwoty renty mogą być także potrącane inne należności określone w art. 139 ust. 1 ustawy *o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, np. kwoty nienależnie pobranych świadczeń, sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych na zaspokojenie należności alimentacyjnych czy też na pokrycie należności innych niż alimentacyjne.

²⁹ M. Domagalski, *Niepełnosprawny zdolny do pracy*, Rzeczpospolita z 11 grudnia 2004 r., Nr 290, str. C2.

³⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2005 r., II UK 77/05, OSNPUSiSP 2006 r., nr 23-24, poz. 372.

³¹ Renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy:

- 24% kwoty bazowej,
- po 1,3% podstawy wymiaru za każdy rok okresów składkowych,
- po 0,7% podstawy wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych,
- po 0,7% podstawy wymiaru za każdy rok okresu brakującego do pełnych 25. lat stażu, przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia ukończenia przez wnioskodawcę 60 lat.

Od 1 marca 2006 r. wysokość najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy wynosi 597,46 zł.

³² Art. 66 ust. 1 pkt 16 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* (Dz.U. z 2004 r., Nr 210, poz. 2135 z późn. zm.).

Ograniczenia w pobieraniu renty socjalnej

Ustawa o rencie socjalnej wprowadza szereg ograniczeń, które zawężają listę podmiotów uprawnionych do pobierania renty socjalnej, jak również ogranicza jej wysokość. Wyłączona z możliwości pobierania renty socjalnej jest osoba, która:

- ma ustalone prawo do emerytury, uposażenia w stanie spoczynku, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty inwalidzkiej, renty strukturalnej, świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego,
- pobiera świadczenie o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych,
- jest tymczasowo aresztowana albo odbywa karę pozbawienia wolności (*patrz niżej*),
- ma ustalone prawo do renty rodzinnej (części renty) przez jednostkę organizacyjną Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub przez inny niż ta jednostka organ emerytalno-rentowy (np. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego), w wysokości przekraczającej 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy,
- jest właścicielem lub posiadaczem (samoistnym lub zależnym) nieruchomości rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny*³³ o powierzchni użytków rolnych przekraczających 5 ha przeliczeniowych, lub - jako współwłaściciel - ma udział w takiej nieruchomości, który przekracza 5 ha przeliczeniowych.

Jednakże w przypadku osoby tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, gdy była ona uprawniona do renty socjalnej i której prawo do tej renty ustało w związku z osadzeniem w areszcie lub w zakładzie karnym, może ona zgłosić wniosek o przyznanie renty socjalnej w wysokości 50% kwoty tej renty; renta w tej kwocie jest przeznaczona na pokrycie wydatków związanych z opłatami ponoszonymi z tytułu czynszu lub innych należności za lokal mieszkalny (dom jednorodzinny). Taka osoba musi spełniać łącznie następujące warunki:

- v być osobą samotnie gospodarującą,
- v nie posiadać innego przychodu,
- v nie mieć ustalonego prawa do renty rodzinnej,
- v być właścicielem lokalu mieszkalnego (domu jednorodzinnego), albo której przysługuje spółdzielcze prawo do lokalu, albo jest najemcą lokalu mieszkalnego wchodzącego w skład mieszkaniowego zasoby gminy, innych jednostek samorządu terytorialnego lub stanowiącego własność Skarbu Państwa albo państwowych osób prawnych.

³³ Dz.U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 z późn. zm.

Osoba ta musi także zobowiązać się pisemnie, że z kwoty renty będzie dokonywała opłat z tytułu czynszu lub innych należności za lokal mieszkalny (dom jednorodzinny), a w lokalu tym (domu) nie przebywają inne osoby.

Wysokość renty socjalnej – ograniczenia

Ustawa *o rencie socjalnej* wprowadza również ograniczenia w wysokości renty socjalnej. Sytuacja taka została wprowadzona m.in. w przypadku **zbiegu uprawnień do renty socjalnej wraz z uprawnieniem do renty rodzinnej**. Ustawa stwierdza, iż w przypadku zbiegu obydwu powyższych rent, kwota renty socjalnej ulega takiemu obniżeniu, aby **łączna kwota obu świadczeń nie przekraczała 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy**, przy czym kwota obniżonej renty socjalnej nie może być niższa niż 10% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Jednakże w przypadku, gdy kwota renty rodzinnej przewyższa 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, renta socjalna w ogóle nie przysługuje. W związku z powyższym renta socjalna nie przysługuje w przypadku, gdy wysokość renty rodzinnej przekracza **1350,20 zł**.

W przypadkach określonych w ustawie *o rencie socjalnej* prawo do renty socjalnej może ulec zawieszeniu. Prawo to ulega zawieszeniu w przypadku osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, tzn. z tytułu:

- zatrudnienia,
- wykonywania pracy nakładczej,
- wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia i umowy agencyjnej oraz współpracy przy wykonywaniu tych umów,
- wykonywania umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z *Kodeksem cywilnym* stosuje się przepisy dotyczące zlecenia oraz współpracy przy wykonywaniu tej umowy,
- wykonywania pracy na rzecz pracodawcy na podstawie: umowy zlecenia, umowy agencyjnej, innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami *Kodeksu cywilnego* stosuje się przepisy o zleceniu, umowy o dzieło,
- pozarolniczej działalności oraz współpracy przy jej wykonywaniu,
- wykonywania pracy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni Kółek rolniczych i w zespołowych gospodarstwach rolnych tych spółdzielni oraz
- pobierania stypendium sportowego.

Za przychód uważa się także kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego oraz wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, a także kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego i dodatku wyrównawczego.

Przychód ten uwzględnia się w wysokości stanowiącej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, a gdy rencista nie jest zobowiązany do opłacania tych składek z uwagi na posiadanie prawa do renty rodzinnej lub podleganie ubezpieczeniom społecznym z innego tytułu - w wysokości wskazanej w oświadczeniu.

Na zawieszenie prawa do renty socjalnej wpływa także przychód zaliczony do źródeł przychodów podlegających opodatkowaniu na zasadach określonych w art. 27 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych*³⁴.

Renta socjalna ulega także zawieszeniu w przypadku osiągnięcia przychodu z tytułu umowy najmu, podnajmu, dzierżawy, poddzierżawy lub innych umów o podobnym charakterze, opodatkowanych na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

Prawo do renty socjalnej ulega zawieszeniu za miesiąc, w którym zostały osiągnięte powyższe przychody **w łącznej kwocie wyższej niż 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia** za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do celów emerytalnych. Co ciekawe, zgodnie z *Uzasadnieniem do projektu ustawy...*, „*jest to rozwiązanie dla osób uprawnionych do renty socjalnej bardziej korzystne niż dotychczas obowiązujące, a tym samym stwarzające większe szanse przez terapię, rehabilitację na pełniejszą adaptację społeczną tej grupy osób niepełnosprawnych*”³⁵.

Od początku roku 2009 kwoty 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wynoszą:

- od 1 grudnia 2008 r. do 28 lutego 2009 r.: **890,60 zł**
- od 1 marca 2009 r. do 31 maja 2009 r.: **929,00 zł**
- od 1 czerwca 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r.: **955,70 zł**
- od 1 września 2009 r. do 30 listopada 2009 r.: **924,50 zł**
- od 1 grudnia 2009 r. do 28 lutego 2010 r.: **934,20 zł**

³⁴ Dz.U. 2000 r., Nr 14, poz. 176 z późn. zm.

³⁵ *Uzasadnienie...*, *op. cit.*, str. 23

Należy zauważyć, iż w każdym przypadku kwota ta jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalanego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. *o minimalnym wynagrodzeniu za pracę*³⁶, które w **2009 r.** wynosi **1276 zł.**

Osoba pobierająca rentę socjalną lub jej przedstawiciel ustawowy (opiekun prawny lub kurator) są obowiązani niezwłocznie powiadomić Zakład Ubezpieczeń Społecznych o osiągnięciu przychodu w kwocie powodującej zawieszenie prawa do tej renty. Powiadomienie to następuje w formie pisemnego oświadczenia, a jeśli od osiąganego przychodu odprowadzane są składki na ubezpieczenia społeczne, uprawniony zobowiązany jest do przedłożenia zaświadczenia wystawionego przez płatnika składek.

Koszty życia osób pobierających rentę socjalną są zazwyczaj dużo wyższe niż koszty życia osób nie zmuszonych do pobierania tego świadczenia, są to m.in. koszty aktywnego życia, edukacji, przygotowania zawodowego, czy też koszty utrzymania się w pracy. Obecna kwota renty socjalnej, która znajduje się pomiędzy wysokością minimum egzystencji (minimum biologiczne)³⁷ a minimum socjalnego³⁸, nie pozwala na udział osób pobierających to świadczenie w życiu społecznym, a w szczególności nie uwzględnia kosztów wynikających z niepełnosprawności (leki, sprzęt rehabilitacyjny, materiały, transport, inne materiały wspierające, itp.).

W związku z tym, że dla wielu osób niepełnosprawnych, a czasami dla całych rodzin, renta socjalna jest jedynym źródłem utrzymania, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym postuluje podniesienie wysokości renty socjalnej, co najmniej do kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę i jednocześnie podniesienie kwoty, której osiągnięcie, w przypadku podjęcia zatrudnienia, spowoduje zawieszenie prawa do renty socjalnej.

³⁶ Dz.U. z 2002 r., Nr 200, poz. 1679 z późn. zm.

³⁷ Koszyk dóbr, niezbędnych do podtrzymania funkcji życiowych człowieka i sprawności psychofizycznej. Uwzględnia on jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia i zagrożenia życia. W skład koszyka minimum egzystencji wchodzi potrzeby mieszkaniowe i artykuły żywnościowe. Łączny koszt nabycia (zużycia) tych dóbr określa wartość koszyka, która stanowi granicę ubóstwa skrajnego; [w:] http://pl.wikipedia.org/wiki/Minimum_egzystencji.

³⁸ Wskaźnik określający koszty utrzymania gospodarstw domowych na podstawie "koszyka dóbr" służących do zaspokojenia potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na niskim poziomie. Przyjęte składniki koszyka wystarczają nie tylko dla podtrzymania życia, lecz dla posiadania i wychowania dzieci a także dla utrzymania minimum więzi społecznych. Do pierwszej grupy składników zaliczają się wydatki na mieszkanie, żywność, odzież, obuwie, ochronę zdrowia i higienę; do drugiej grupy: koszty komunikacji i łączności (np. dojazdy do pracy), wydatki na kształcenie i wychowanie dzieci, na kontakty rodzinne i towarzyskie oraz skromne uczestnictwo w kulturze. Jest to więc model zaspokajania potrzeb na poziomie „minimalnego dobrobytu”. Minimum socjalne nazywane jest też „granicą wydatków gospodarstw domowych, mierzącą godziwy poziom życia” [w:] http://pl.wikipedia.org/wiki/Minimum_socjalne.

Informacja prawna w sprawie Kół terenowych Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym posiadających osobowość prawną oraz nieodpłatnej działalności pożytku publicznego

Stowarzyszenie działa na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, dalej „ustawa” oraz Statutu Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, dalej „Statut”. Stowarzyszenie posiada osobowość prawną. Zgodnie z przywołanymi aktami prawnymi, a w szczególności z art. 10 ust. 2 ustawy oraz art. 1 § 5 Statutu, w ramach Stowarzyszenia zostały utworzone terenowe jednostki organizacyjne – Koła terenowe. Działając na podstawie art. 17 ust. 1a ustawy, art. 1 § 4 Statutu dopuszcza tworzenie terenowych jednostek organizacyjnych. W związku z powyższym w PSOUU wyróżnia się dwa rodzaje terenowych jednostek organizacyjnych – Koła terenowe posiadające osobowość prawną oraz Koła terenowe nie posiadające osobowości prawnej. Koła bez osobowości prawnej korzystają z osobowości prawnej Stowarzyszenia na podstawie jednorazowych pełnomocnictw Zarządu Głównego, które są wydawane po pozytywnym zaopiniowaniu dokumentów przez radcę prawnego Zarządu Głównego. Koła terenowe PSOUU działają na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach oraz Statutu, jak również związane są uregulowaniami zawartymi w Regulaminie Koła Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym przyjętego uchwałą nr 101 Zarządu Głównego Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym z dnia 8 lutego 2004 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu Koła Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, zwanego dalej „Regulaminem Koła”.

Koła terenowe mogą uzyskać osobowość prawną na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Koła oraz uchwały Zarządu Głównego Stowarzyszenia. Procedura nabycia osobowości prawnej przez Koło terenowe została określona w § 33 pkt. 1-3 Regulaminu Koła. Nabycie osobowości prawnej powoduje uzyskanie przez Koło prawa do samodzielnego działania jedynie w sferze stosunków cywilnoprawnych i praw majątkowych dotyczących Koła, za wyjątkiem zbycia lub obciążenia majątku nieruchomości Koła, do której to czynności jest każdorazowo potrzebna zgoda Zarządu Głównego. Zbycie lub obciążenie majątku nieruchomości Koła wymaga uzyskania zgody Zarządu Głównego (§ 33 pkt 4 Regulaminu Koła). Jednocześnie, zgodnie z art. 31 § 7 Statutu, w przypadku likwidacji lub rozwiązania każdego rodzaju Koła terenowego, majątek takiego Koła przechodzi na własność Polskiego

Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. W przypadku Kół terenowych posiadających osobowość prawną korzystają one zarówno ze swojej osobowości prawnej, jak i osobowości prawnej całego Stowarzyszenia.

Koła Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym posiadające osobowość prawną, pozostają w strukturach Stowarzyszenia jako jego terenowe jednostki organizacyjne, są podporządkowane władzom Stowarzyszenia oraz realizują cele Stowarzyszenia w formach i przy pomocy środków działania przewidzianych w tym statucie (art. 1 § 5 Statutu). Koła terenowe związane są przepisami aktów wewnętrznych Stowarzyszenia, oznacza to, iż niemożliwa jest działalność niezgodna z tym przepisami. Zgodnie ze Statutem niedopuszczalne jest dokonywanie jakichkolwiek zmian w Statucie PSOUU, Regulaminie Koła oraz w uchwałach Zarządu Głównego – art. 22 § 4 Statutu oraz § 33 pkt 4 Regulaminu Koła.

Mając powyższe na uwadze oraz w związku z tym, iż art. 51 § 1 Statutu PSOUU stanowi, że „Stowarzyszenie prowadzi nieodpłatną działalność pożytku publicznego” wszystkie Koła terenowe, jako terenowe jednostki organizacyjne Stowarzyszenia, niezależnie od tego czy posiadają, bądź też nie posiadają osobowości prawnej, zobowiązane są do prowadzenia nieodpłatnej działalności pożytku publicznego. Jednakże należy w tym miejscu zaznaczyć, iż nieodpłatna działalność pożytku publicznego odnosi się wyłącznie do statutowej działalności Stowarzyszenia. Pomimo braku takiego uregulowania w Statucie PSOUU, wynika to wyraźnie z przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a w szczególności z art. 6 („Statutowa działalność organizacji pozarządowej (...) może być prowadzona jako działalność nieodpłatna...”) w powiązaniu z art. 3 ust. 1 („Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie”) oraz z art. 4 ust. 1, w którym zawarte jest wyliczenie zakresu sfery zadań publicznych zaliczonych do sfery pożytku publicznego.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nie reguluje kwestii uzyskiwania statusu pożytku publicznego przez terenowe jednostki organizacyjne stowarzyszenia, zarówno posiadające jak i nie posiadające osobowości prawnej. W związku z powyższym w przypadku Kół terenowych PSOUU należy się opierać na ustawie Prawo o stowarzyszeniach oraz na aktach wewnętrznych Stowarzyszenia. Mając na uwadze powyższe rozważania na temat terenowych jednostek organizacyjnych Stowarzyszenia w odniesieniu do statusu pożytku publicznego należy stwierdzić, co następuje:

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym uzyskało z dniem 22 marca 2005 r. status organizacji pożytku publicznego. O tym, iż Stowarzyszenie posiada status organizacji pożytku publicznego potwierdza zaświadczenie wydane w dniu 6 lipca 2005 r. przez Oddział Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego oraz wyciąg z rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji i publicznych zakładów opieki zdrowotnej wydany w dniu 6 lipca 2005 r. przez Oddział Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego.

Dział 1, rubryka 3 wyciągu z rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji i publicznych zakładów opieki zdrowotnej („Jednostki terenowe lub oddziały”) Krajowego Rejestru Sądowego zawiera spis wszystkich terenowych jednostek organizacyjnych Stowarzyszenia, nie dokonując rozróżnienia na jednostki posiadające bądź też nie posiadające osobowości prawnej.

W związku z powyższym należy stwierdzić, iż status organizacji pożytku publicznego posiada Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym jako całość. Dlatego też, wszystkie Koła posiadające osobowość prawną zobowiązane są do dokonania zmian w swoich Krajowych Rejestrach Sądowych, ponieważ wyciągi te pozostają w niezgodności z podstawowym dla całego Stowarzyszenia wyciągiem Oddziału Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego.

Informacja prawna w sprawie pobierania odpłatności przez Koła terenowe Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym

Art. 51 § 1 Statutu Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym stanowi, iż „Stowarzyszenie prowadzi nieodpłatną działalność pożytku publicznego”, co oznacza, że wszystkie Koła terenowe, jako terenowe jednostki organizacyjne Stowarzyszenia, niezależnie od tego czy posiadają, czy też nie posiadają osobowości prawnej, zobowiązane są do prowadzenia nieodpłatnej działalności pożytku publicznego. Jednakże należy w tym miejscu zaznaczyć, iż nieodpłatna działalność pożytku publicznego odnosi się wyłącznie do statutowej działalności Stowarzyszenia. Pomimo braku takiego uregulowania w Statucie PSOUU, wynika to wyraźnie z przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873 z późn. zm.), a w szczególności z art. 6 („Statutowa działalność organizacji pozarządowej (...) może być prowadzona jako działalność nieodpłatna...”) w powiązaniu z art. 3 ust. 1 („Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie”) oraz z art. 4 ust. 1, w którym zawarte jest wyliczenie zakresu sfery zadań publicznych zaliczonych do sfery pożytku publicznego.

Zgodnie z treścią ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przez nieodpłatną działalność pożytku publicznego należy rozumieć świadczenie na podstawie stosunku prawnego usług, za które organizacja pozarządowa nie pobiera żadnego wynagrodzenia. Natomiast odpłatną działalnością pożytku publicznego jest działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych, w ramach realizacji przez organizację pozarządową, za którą pobiera wynagrodzenie. W szczególności odpłatną działalnością pożytku publicznego jest sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych, a także sprzedaż przedmiotów darowizny na cele prowadzenia działalności pożytku publicznego. Powyższe oznacza, że sprzedaż wytworów uczestników warsztatu terapii zajęciowej, która jest dopuszczalna na podstawie § 10 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz.U. z 2004 r., Nr 63, poz. 587) – „dochód ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu w ramach realizowanego programu terapii przeznacza się, w porozumieniu z uczestnikami warsztatu, na pokrycie wydatków

związanych z integracją społeczną uczestników”. Jednocześnie pobieranie od rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną opłat stanowiących równowartość tzw. „wsadu do kotła”, pomimo ich zgodności z prawem, a w szczególności przepisów § 66 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz.U. z 2005 r., Nr 52, poz. 467), jest naruszeniem przepisów wewnętrznych Stowarzyszenia, jak również przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Ponadto, poziom możliwego dochodu uzyskiwanego z tytułu sprzedaży wyrobów uczestników został określony poprzez przepisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zakreślając, iż pobierane wynagrodzenie nie może być wyższe od tego, jakie wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności, ponieważ w takim przypadku odpłatna działalność pożytku publicznego staje się działalnością gospodarczą.

Na marginesie należy zaznaczyć, że w przypadku, gdy wynagrodzenie osób fizycznych z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności nieodpłatnej oraz działalności odpłatnej przekracza 1,5-krotność przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni, prowadzona odpłatna działalność pożytku publicznego staje się działalnością gospodarczą i tym samym powstaje obowiązek zgłoszenia prowadzenia działalności gospodarczej do odpowiednich organów i ponoszenia wszelkiego rodzaju konsekwencji z tego tytułu.

Reasumując, Koło terenowe Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, bez względu na posiadanie, bądź też nieposiadanie osobowości prawnej, jest związane Statutem PSOUU i tym samym zobowiązane jest do prowadzenia nieodpłatnej działalności pożytku publicznego. Wszelkiego rodzaju prowadzona sprzedaż, czy też pobieranie odpłatności za wydawane posiłki stanowi naruszenia przepisów wewnętrznych Stowarzyszenia, jak również przepisów ustawowych.

Nieodpłatna działalność pożytku publicznego a pobieranie odpłatności z tytułu innych ustaw

Uchwalona w dniu 24 kwietnia 2003 r. ustawa *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*³⁹ wraz z wprowadzającą ją ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. *Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*⁴⁰ „mają systemowe znaczenie dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego i (...) funkcjonowania demokracji w Rzeczypospolitej”⁴¹. Można się spotkać z poglądem, iż ustawa *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* stanowi „konstytucję trzeciego sektora”, przynajmniej za taką ją miała być uważana. W uzasadnieniu do projektu ustawy możemy przeczytać, iż „*dokonując oceny dotychczasowych rozwiązań prawno-organizacyjnych dotyczących sektora organizacji pozarządowych w Polsce, a w szczególności kwestii zasad i form współpracy władz publicznych z tym sektorem (...) należy stwierdzić, iż do dnia dzisiejszego nie ma jednolitej ustawowej regulacji normującej powyższe zagadnienia*”⁴². Do dnia wejścia w życie ustawy *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* sytuacja prawna organizacji pozarządowych⁴³ w Polsce była regulowana dwoma podstawowymi w tym zakresie ustawami: z dnia 6 kwietnia 1984 r. *o fundacjach*⁴⁴ oraz z dnia 7 kwietnia 1989 r. *Prawo o stowarzyszeniach*⁴⁵.

Wprowadzenie ustawowej regulacji dotyczącej pozycji sektora pozarządowego stało się konieczne ze względu na wzrastającą współpracę władz publicznych ze strukturami organizacji pozarządowych. Potrzeba wprowadzenia przepisów regulujących działalność pożytku publicznego oraz wolontariat wynikała przede wszystkim z „*konstytucyjnej zasady pomocniczości (subsydiarności) i braku ustawowego jej rozwinięcia w odniesieniu do sposobów realizacji zadań publicznych*” oraz z „*braku wystarczającego uwzględnienia w obowiązującym ustawodawstwie roli, jaką odgrywają organizacje pozarządowe w realizacji, w ramach działalności statutowej wielu jednostek tej kategorii, zadań ze sfery zadań publicznych, mających w rezultacie charakter działalności pożytku publicznego*”⁴⁶. Zagadnienie udziału

³⁹ Dz.U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873 z późn. zm.

⁴⁰ Dz.U. z 2003 r., Nr 96, poz. 874 z późn. zm.

⁴¹ H. Izdebski, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*, Warszawa 2003, str. 6.

⁴² *Uzasadnienie do ustawy o działalności pożytku publicznym i o wolontariacie*, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, druk nr 263, Warszawa dn. 15 lutego 2002 r., str. 17.

⁴³ Co ciekawe należy zaznaczyć, iż w polskim ustawodawstwie pojęcie *organizacji pozarządowej* zostało po raz pierwszy użyte w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* – art. 2 pkt 3 (Dz.U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.).

⁴⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 1991 r., Nr 46, poz. 203 z późn. zm.

⁴⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855 z późn. zm.

⁴⁶ *Uzasadnienie do ustawy...*, str. 19-20.

jednostek spoza sektora administracji publicznej w realizacji zadań publicznych stanowi element szerszej problematyki określanej w literaturze przedmiotu jako „*prywatyzacja zadań publicznych*”⁴⁷.

Zgodnie z ustawą o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* pod pojęciem działalności pożytku publicznego należy rozumieć działalność społecznie użyteczną, prowadzoną przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie (art. 3 ust. 1). Na tle poglądów wyrażonych w dotychczasowym orzecznictwie wydanym w drodze interpretacji ustawy o *fundacjach*, przez działalność społecznie użyteczną należy rozumieć „*działalność, której nie będzie można uznać jako wyłącznie gospodarczo użytecznej, przydatną z punktu widzenia interesu ogólniejszego niż partykularny interes założycieli danej organizacji lub członków jej organów, a w przypadku organizacji o charakterze korporacyjnym (zrzeszenia) także jej członków*”⁴⁸. Z powyższego oraz w związku z dalszymi przepisami ustawy mówiącymi o nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego wynika, iż każda organizacja pozarządowa, nie tylko ta posiadająca status organizacji pożytku publicznego może prowadzić nieodpłatną bądź też odpłatną działalność pożytku publicznego.

Ustawa nie wprowadziła definicji zadania publicznego. Za prof. H. Izdebskim, pod tym pojęciem należy rozumieć „*zadania, które zgodnie z zasadą pomocniczości (...) oraz zasadą legalizmu (...), zostały ustawowo określone jako zadania władz publicznych lub tworzonych przez nie jednostek organizacyjnych; (...) odpowiednikiem zadań publicznych w ustawie o finansach publicznych*⁴⁹ (por. art. 2) są zadania finansowane ze środków publicznych”⁵⁰. Ustawa określa za to sferę zadań publicznych, które to zadania, w sposób enumeratywny, zostały wyliczone w art. 4 ust. 1.

W ustawie został wprowadzony również „*od dawna postulowany w Polsce i znany w wielu krajach*”⁵¹ podział działalności statutowej⁵² organizacji pozarządowych na statutową nieodpłatną, statutową odpłatną oraz działalność gospodarczą „*przy wprowadzeniu precyzyjnych kryteriów rozdziału działalności statutowej odpłatnej i działalności gospodarczej*”⁵³. Wprowadzenie takiego podziału uważano za niezbędne, ze względu na fakt, iż całe dotychczasowe działanie

⁴⁷ Szerzej na ten temat zob. S. Biernat, *Prywatyzacja zadań publicznych. Problematyka prawna*, Warszawa-Kraków 1994.

⁴⁸ J. Ruszewski, *Organizacja pożytku publicznego*, „Państwo i Prawo”, nr 7/2005, str. 85.

⁴⁹ Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o *finansach publicznych* (tekst jedn. Dz.U. z 2003 r., Nr 15, poz. 148 z późn. zm.).

⁵⁰ H. Izdebski, *op. cit.*, str. 21.

⁵¹ *Uzasadnienie... op. cit.*, str. 22.

⁵² Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 15 listopada 2001 r. w *sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej* (Dz.U. z 2001 r., Nr 137, poz. 1539 z późn. zm.) pod pojęciem działalności statutowej należy rozumieć działalność jednostki, nie mającą charakteru działalności gospodarczej, określoną przepisami prawa oraz jej statutem.

⁵³ *Uzasadnienie... op. cit.*, str. 22-23.

organizacji pozarządowych należałoby traktować jako działalność nieodpłatną, a pobieranie jakichkolwiek opłat, czyli prowadzenie *de facto* działalności odpłatnej, prowadziło – nawet przy finansowaniu takiej działalności z dotacji budżetowych – do kwalifikowania tej działalności jako działalności gospodarczej⁵⁴. W rzeczywistości nie dochodziło do takiej interpretacji dotychczasowej działalności organizacji pozarządowych przez uprawnione do tego instytucje. Cała ich dotychczasowa działalność była wykonywana jako działalność statutowa i nie było potrzeby prowadzenia działalności gospodarczej. Dlatego też wprowadzenie podziału na nieodpłatną i odpłatną działalność pożytku publicznego może stanowić o niezaakceptowaniu przez ustawodawcę dotychczasowej praktyki działalności organizacji pozarządowych i tym samym o potrzebie odmiennego uregulowania tej kwestii.

Zgodnie z art. 7 ustawy „*działalnością nieodpłatną pożytku publicznego jest świadczenie na podstawie stosunku prawnego usług, za które organizacja pozarządowa oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 [ustawy] prowadzące tę działalność nie pobierają wynagrodzenia*”. Jest to tym samym klasyczna działalność statutowa organizacji pozarządowych⁵⁵. W tym miejscu należy stwierdzić za prof. H. Izdebskim, że „*dotacja⁵⁶ uzyskana (...) na sfinansowanie lub dofinansowanie realizowania zadań publicznych (...) nie jest wynagrodzeniem za świadczenie określonej usługi lub usług* [podkreślenie moje - JK], *wobec czego jest ona pobierana w związku z prowadzeniem statutowej działalności nieodpłatnej*”⁵⁷. Ponadto należy zauważyć, iż w przywołanej ustawie brak jest definicji wynagrodzenia w odniesieniu do nieodpłatnej działalności pożytku publicznego. Próba zdefiniowania tego pojęcia została zawarta w *Uzasadnieniu do ustawy o działalności pożytku publicznym i o wolontariacie*, gdzie

⁵⁴ J. Ruszewski, *op. cit.*, str. 85.

⁵⁵ R. Skiba, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Poradnik dla organizacji pozarządowych*, Warszawa 2004, str. 61.

⁵⁶ Definicje dotacji można znaleźć w art. 106 ust. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. *o finansach publicznych*, do której odwołuję się ustawa *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (art. 2 pkt 1) dotacjami są, podlegające szczególnym zasadom rozliczania, wydatki budżetu państwa przeznaczone na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji jednostkom niezaliczonym do sektora finansów publicznych, w tym fundacjom i stowarzyszeniom. Z takiego unormowania tej kwestii wynika, iż ilekroć ustawa *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* odwołuje się do pojęcia dotacji, odpowiednie przepisy mogą dotyczyć tylko jednostek niezaliczonych do sektora finansów publicznych i tym samym wyłącza stosowanie tych przepisów do jakichkolwiek jednostek do tego sektora zaliczonych. Prof. H. Izdebski twierdzi, iż taki wniosek jest nieuzasadniony, ponieważ w ustawie jest również zapisane, iż działalność pożytku publicznego może być prowadzone także przez stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego (jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych), a także w otwartym konkursie ofert, którego przeprowadzenie jest ustawowym warunkiem zlecenia realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, obok podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego w rozumieniu ustawy, mogą uczestniczyć jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub przez nie nadzorowane. W związku z powyższym należy stwierdzić, iż ustawa *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* zawiera przepisy szczególne, które uzupełniają w tym zakresie powołany w niej przepis ustawy *o finansach publicznych* (*lex specialis derogat legi generali*, gdzie *lex specialis* to ustawa *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, natomiast *lex generalis* ustawa *o finansach publicznych*). Por. H. Izdebski, *op. cit.*, str. 18.

⁵⁷ *Ibidem*, str. 44.

możemy przeczytać, iż „przez wynagrodzenie rozumie się (...) różnego rodzaju formę opłat za świadczenie usług. Wynagrodzenie takie nie ma wszakże charakteru zarobkowego, co odróżnia tę działalność od działalności gospodarczej”⁵⁸.

Opierając się na opinii prof. Wojciecha J. Katnera należy stwierdzić, iż ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wprowadza dodatkowy, nieznaný dotąd, podział organizacji pozarządowych. Zgodnie z tą opinią, nieodpłatna działalność pożytku publicznego jest czymś całkowicie odrębnym niż znany na świecie podział organizacji na *for-profit* (działający dla własnej korzyści – typowy przedsiębiorca), *non-for-profit* (nie dla własnej korzyści, czyli organizacja mająca dochód z prowadzonej działalności zarobkowej, ale z jego przeznaczeniem wyłącznie na realizację celów statutowych) oraz *non-profit* (działalność bez zysku, bez nadwyżki, tylko pokrywająca koszty, nie spełniająca przesłanek przedsiębiorcy)⁵⁹. Jak pisze prof. Katner „co to bowiem znaczy, że organizacja nie pobiera za świadczenie usług wynagrodzenia (...)? Przecież musi pokrywać z jakichś środków swoje koszty (...). Środki finansowe nie biorą się nigdy z niczego (...)”⁶⁰. Nie pozostaje nic innego jak zgodzić się ze stwierdzeniami prof. Katnera. W powyższym podziale swoje miejsce może znaleźć organizacja pozarządowa, która prowadzi odpłatną działalność pożytku publicznego, zarówno jako organizacja *non-profit* – w przypadku, gdy nie będzie prowadziła działalności gospodarczej, bądź też jako organizacja *non-for-profit*, czyli organizacja, która pokrywa koszty swojej działalności z prowadzonej działalności gospodarczej. Stwierdzenie w ustawie, iż nieodpłatna działalność pożytku publicznego jest prowadzona bez pobierania wynagrodzenia, przy jednoczesnym braku definicji wynagrodzenia, powoduje, że tego typu organizacja nie mieści się w żadnym z powyższych typów organizacji i tym samym stanowi nowy rodzaj organizacji. Oczywiście dotyczy to tylko organizacji, która zdecydowała się prowadzić wyłącznie nieodpłatną działalność pożytku publicznego, nie decydując się na prowadzenie działalności gospodarczej. Natomiast organizacja pozarządowa prowadząca nieodpłatną działalność pożytku publicznego zdecyduje się na prowadzenie działalności gospodarczej, automatycznie staje się organizacją typu *non-for-profit*.

Zastanawiający jest brak w art. 7 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wzmianki o udostępnianiu podmiotom trzecim towarów, które mogą być wytwarzane w ramach działalności statutowej organizacji pozarządowych. Może świadczyć

⁵⁸ Uzasadnienie... *op. cit.*, str. 23.

⁵⁹ Podobnie J. Kopyra, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*, Warszawa 2005, str. 36.

⁶⁰ W.J. Katner, *Niektóre uwagi do projektu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (wersja przyjęta przez RM z 12.6.2002 r. wraz z propozycjami zmian tzw. Grupy Kontaktowej i protokołem z konsultacji społecznych)*, Warszawa 2002 (maszynopis).

bądź to o błędzie „racjonalnego ustawodawcy”, bądź o świadomym pominięciu tego zapisu. Moim zdaniem jest to świadome pominięcie, ponieważ należy stwierdzić, iż trudno jest sobie wyobrazić istnienie organizacji pozarządowych, które będą świadczyły „rozdawnictwo” wytworzonych przez siebie towarów.

Art. 8 ust. 1 ustawy *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* wprowadza legalną definicję pojęcia odpłatnej działalności pożytku publicznego. Przepis ten stanowi, iż „*działalnością odpłatną pożytku publicznego jest działalność w zakresie wykonywania zadań należących do zadań publicznych, (...) za którą pobiera wynagrodzenie*”. Również ten przepis nie zawiera definicji wynagrodzenia. Przepis ten zatem należy rozpatrywać łącznie z art. 9 ustawy. Określa on moment, w którym odpłatna działalność pożytku publicznego staje się działalnością gospodarczą⁶¹. Moment ten został zdefiniowany przy użyciu pojęcia wynagrodzenia. „*Działalność odpłatna pożytku publicznego (...) stanowi działalność gospodarczą, jeżeli:* 1) *wynagrodzenie, o którym mowa w art. 8 ust. 1, jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności, lub* 2) *wynagrodzenie osób fizycznych z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności nieodpłatnej oraz działalności odpłatnej przekracza 1,5-krotność przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni*”⁶². Art. 9 ust. 2 ustawy stanowi, iż „*przez wynagrodzenie (...) rozumie się wynagrodzenie z tytułu świadczenia pracy lub usług, niezależnie od sposobu nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej z osobą fizyczną*”. Jak z powyższego wynika, w tym przypadku wynagrodzenie występuje w rozumieniu polskiego prawa pracy.

Na potrzeby art. 9 ust. 1 pkt 1 ustawy, ustawodawca nie wprowadził oddzielnej definicji wynagrodzenia. Jednakże mając na uwadze treść tego przepisu, można sformułować następującą definicję wynagrodzenia: ***przez wynagrodzenie należy rozumieć pobieraną z tytułu działalności statutowej odpłatność, która nie przekracza bezpośrednich kosztów tej działalności***, tym samym, tego typu wynagrodzenie nie może mieć charakteru zarobkowego. Pojęcie kosztów bezpośrednich należy do dziedziny rachunkowości. Definicję kosztów bezpośrednich, jednakże

⁶¹ „*Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły*” – art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. *o swobodzie działalności gospodarczej* (Dz.U. z 2004 r., Nr, 173 poz. 1807 z późn. zm.).

⁶² Projekt ustawy *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* zawierał odmienną treść art. 9 ust. 1 pkt 2: „*wynagrodzenie osób fizycznych z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności nieodpłatnej oraz działalności odpłatnej przekracza dwie trzecie wynagrodzenia miesięcznego określonego w art. 8 pkt 4 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306 i z 2001 r. Nr 85, poz. 924)*”. Co ciekawe, obecnie Zespół ds. nowelizacji ustawy Rady Działalności Pożytku Publicznego proponuje powrót do takiego zapisu.

w odniesieniu do kosztów wytworzenia produktu, zawiera art. 28 ust. 3 zd. 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. *o rachunkowości*⁶³. Zgodnie z przywołanym przepisem „koszty bezpośrednie obejmują wartość zużytych materiałów bezpośrednich, koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją i inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny”. Z powyższego wynika, iż organizacja pozarządowa prowadząca odpłatną działalność pożytku publicznego może uzyskiwać jedynie zwrot poniesionych nakładów, czyli oznacza to świadczenie usług oraz sprzedaż towarów po tzw. kosztach. Jednocześnie taka definicja wynagrodzenia powoduje, iż organizacja pozarządowa prowadząca nieodpłatną działalność nie może pobierać wynagrodzenia pokrywającego koszty jej działalności.

Takie rozwiązania powodują, iż zarówno organizacje pozarządowe decydujące się wyłącznie na prowadzenie nieodpłatnej jak i te decydujące się na prowadzenie odpłatnej działalności pożytku publicznego nie mają możliwości rozwoju, ze względu na brak środków finansowych to umożliwiających. Jak już zostało wspomniane, w przypadku organizacji pozarządowych prowadzących odpłatną działalność pożytku publicznego istnieje możliwość prowadzenia swojej działalności za zwrotem poniesionych kosztów. Natomiast w przypadku organizacji prowadzących nieodpłatną działalność pożytku publicznego, nie istnieje nawet taka możliwość. Organizacje pozarządowe, które chcą nadal funkcjonować oraz się rozwijać zmuszane są wobec tego do prowadzenia działalności gospodarczej. Ustawa *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* dopuszcza przecież możliwość prowadzenia przez organizacje pozarządowe ubiegające się o status organizacji pożytku publicznego działalności gospodarczej w rozmiarach służących realizacji celów statutowych, a cały dochód przeznaczany jest na działalność statutową – art. 20 pkt 4 i 5⁶⁴. Tym samym, należy stwierdzić, iż następuje **komercjalizacja działań organizacji pozarządowych**⁶⁵.

⁶³ Tekst jedn. Dz.U. z 2002 r., Nr 76, poz. 694 z późn. zm.

⁶⁴ Zastanawiająca jest regulacja zawarta w art. 8 ust. 2 ustawy *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, w którym jest mowa, iż „dochód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie realizacji zadań należących do sfery zadań publicznych lub celów statutowych (...)”. Jak organizacja pozarządowa prowadząca odpłatną działalność pożytku publicznego może posiadać dochód, skoro cała działalność jest prowadzona po tzw. kosztach?

⁶⁵ Na temat zagrożeń płynących z komercjalizacji trzeciego sektora, zob. m.in. A. Rymsza, *Zdrada misji? – Zagrożenia wynikające z komercjalizacji organizacji pozarządowych*, tekst dostępny na stronie <http://www.mazowsze.ngo.pl>.